

לאן אלה אני אמנם?

צעירי המגזר שעומדים לקראת לימודים אקדמיים מתמודדים לא פעם עם הדילמה היכן כדאי להם ללמוד, האם במוסד אקדמי דתי או שמא דווקא במוסד כללי ■ כצפוי הדעות חלוקות // יוסף ארנפלד

זיו פישר, יו"ר אגודת הסטודנטים של מסלולי הגברים במכללת שאנן: "זה היה מאוד נכון ומדויק בשבילי. בכל יום יש מניינים במכללה, והרגשתי שלכל אורך הלימודים לא הייתי צריך להתגמש בשום דבר. יכולתי לחיות חיים דתיים מלאים וללמוד לתואר בכל תחום שרציתי"

עדינה כתריאל, סטודנטית לתואר שני בקולנוע באוניברסיטת תל אביב: "באתי עם סל ערכים וידעתי של אדם בוגר שיודע מה טוב, והרגשתי שאני יכולה ולהתמודד עם האומנות שבה הגבולות יותר בעייתיים ולשמור על עצמי"

בנצי דל, יו"ר הנהלת קריית החינוך גבעת וושינגטון: "כל הכשרה של מורה לחינוך הדתי חייבת להיות באווירה ראויה. הכשרת המורה הדתי אינה מצטמצמת רק בהוראת המקצועות, אלא מתרחבת גם בהחדרת ערכים, שפה וסגנון התואמים את האווירה החינוכית של החינוך הדתי"

דתית הרמה נמוכה יותר. "הרמה היא גבוהה מאוד. כל המרצים הם מהשורה הראשונה, לא ויתרו לנו והתמודדנו עם כל התכנים הקשים של ביקורת המקרא. גם בהיסטוריה לא הרגשתי שהרמה נמוכה יותר. המרצים שם היו יראי שמיים ולימדו הכול מתוך מבט אמוני. התחלתי השנה התמחות והרגשתי שקיבלתי את הכלים להעביר הלאה לתלמידים שלי גם את ההשקפה האמונית במקצועות שאני מלמד".
זה מסלול שאתה ממליץ לכל אחד, או שאולי הוא מתאים דווקא לך?
"זה היה מאוד נכון ומדויק בשבילי. בכל יום יש מניינים במכללה, והרגשתי שלכל אורך הלימודים של שני התארים לא הייתי צריך להתגמש בשום דבר. יכולתי לחיות חיים דתיים מלאים וללמוד לתואר בכל תחום שרציתי. במקום דתי שהאווירה היא של יראת שמיים, אצל הסגל ואצל הסטודנטים, אפשר לצאת עם כלים להעביר הלאה לתלמידים את הצד של קדושה ויראת שמיים בכל מקצוע שאתה מלמד".

חוויה חברתית מעצימה

הדילמה באיזון מסגרת לימודים כדאי ללמוד היא נחלתם של צעירים דתיים רבים. האם ללמוד במסגרת דתית מוכרת ומוגנת, או שמא דווקא במסגרת כללית? מטבע הדברים, יש יתרונות וחסרונות בכל אחד מהמסלולים, ומה שנכון לסטודנט אחד לא בהכרח נכון לסטודנט שני. לעיתים תלוי הדבר במקצוע הלימודים המבוקש שלא תמיד קיים במכללות הדתיות.
"ראשית יש להבחין בין מוסדות אקדמיים לחינוך ובין שאר המוסדות להשכלה גבוהה", פותח בנצי דל, יו"ר הנהלת קריית החינוך גבעת וושינגטון. "עשרת המוסדות האקדמיים להכשרת עובדי הוראה למגזר הממלכתי-דתי משמשים בית היוצר להכשרת עובדי הוראה לחינוך הדתי. כל הכשרה של המורה לחינוך הדתי חייבת להיות באווירה ראויה. הכשרת המורה הדתי אינה מצטמצמת בהוראת המקצועות גרידא, אלא מתרחבת גם בהחדרת ערכים, שפה וסגנון התואמים את האווירה החינוכית של החינוך הדתי, דבר שבא לידי ביטוי בכלל המקצועות הנלמדים בבתי הספר. אפשר אולי לראות את השוני במקצועות ובמסלולי לימוד שאינם הוראה ושייכים נלמדים במוסדות אקדמיים דתיים, שכן מדובר במבוגרים ובסיטואציה שאין לה אלטרנטיבה ובחירה חופשית. הציונות הדתית דגלה תמיד בשיתוף ובמעורבות

עדינה כתריאל לומדת בימים אלו לתואר שני בקולנוע באוניברסיטת תל אביב. את התואר הראשון היא השלימה באוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע, ובין לבין למדה במכללת בית ברל ובאוניברסיטת אינדיאנה שבארצות הברית. הסיבה לכך שאף אחד מהמוסדות שבהם למדה לא היה דתי, נבעה בעיקר מהעובדה שלא היו קיימים בהם המסלולים שכתריאל רצתה ללמוד. "שאפתי ללמוד באוניברסיטה, כדי שיהיה לי קל יותר למצוא עבודה. מעבר לזה, רציתי ללמוד עם אנשים שונים ממני ולשמוע גם קולות אחרים".
מבחינתה, מדובר ביתרון להיות סטודנטית דתיה במוסדות שאינם כאלו. "יש לי עולם עשיר שאני יכולה לחלוק עם אחרים וזה מאוד מעניין אותם", היא מסבירה. "אין אצלנו באוניברסיטה הרבה דתיים, והתאגדנו כדי לעזור אחד לשני".
עדינה בהחלט מודעת לקיומם של אתגרים שיש לאדם דתי בתחום הציירה, אך היא מעדיה על עצמה כמי שיוודעת ללכת בין הטיפות. "באתי עם סל ערכים וידעתי שיהיו לי קשיים, כמו למשל בהפקות שבדרך כלל מתקיימות בשבת. הייתי מוצאת את הזמנים החלופיים להשתתף. יש לי את הכלים של אדם בוגר שיודע מה טוב, והרגשתי שאני יכולה להתמודד עם האומנות שבה הגבולות בעייתיים יותר ולשמור על עצמי".
לעומתה זיו פישר, יו"ר אגודת הסטודנטים של מסלולי הגברים במכללת שאנן, למד במכללה את שני התארים, תואר ראשון בהיסטוריה ותנ"ך ותואר שני במקרא ותנ"ך. הבחירה שלו ללמוד דווקא במכללה דתית הייתה הכי טבעית. "אלו מקצועות שיש להעמיק בהם במכללה בהשקפה אמונית. במקומות שאינם דתיים אפשר בקלות להיתקל בבעיות של ביקורת המקרא, ולהציף דווקא את הסתירות בחז"ל. אצלנו רוח המכללה והמרצים היא על פי ערכי הציונות הדתית, וגם בתוך ההיסטוריה מגלים את הקודש", הוא מסביר.
סיבה נוספת שהכריעה אצלו את הכף ללימודים במוסד דתי הייתה ההתייחסות למועדי ישראל. כך למשל, בעשרה בטבת המכללה אפשרה סיום מוקדם של יום הלימודים, כדי שהסטודנטים יוכלו לשבור את הצום בביתם. "אם הייתי לומד במוסד רגיל, לא הייתה אפשרות כזאת והייתי נאלץ לוותר על שיעורים", הוא מסביר וממשיך לפרט: "כך גם לגבי יום ירושלים או חנוכה. יש נוחות גדולה במועדים".
פישר דוחה בתוקף את הטענות על כך שבמכללה

ד"ר שני לוי-שמעון, מכללת דוד ילין: "לנו כציבור דתי יש חשיבות להיות חלק מהשלם הזה, ולהיות עוד גוון בתוך הקשת הישראלית. הישיבה המשותפת יחד, כיסא ליד כיסא, תוך קיום דיאלוגים משותפים מסייעת להגדיל את המכנה המשותף של זהות יהודית ציונית ולמנוע סקטוריאליזם"

הרב יובל שרלו: "באופן עקרוני, בעולם בועתי מתרחש בדרך כלל ניוון. דווקא חברה רחבה מאתגרת, מציבה אפשרויות אחרות, יוצרת תסיסה פנימית וכדומה. בשל כך, רובו המוחלט של לימוד בחברה שהיא שטיבל יסבול מרדידות מחשבתית ומאתגרים נמוכים"

פרופ' חיים סוקניק, נשיא המרכז האקדמי לב: "מקצועות שלא נמצאים מסגרות דתיות שייתנו את ההכשרה המקצועית הנדרשת, במקרים כאלו, צריך לאלתר שילוב לימודים תורניים בסמוך. אבל במקומות שיש אפשרות של הכשרה אקדמית ברמה גבוהה, אין ספק שלימוד במקום דתי הוא הדבר המומלץ"

ד"ר צחי מילגרם, סגן נשיא המכללה האקדמית הדסה ירושלים: "לתפיסתנו, הסטודנטים לא צריכים לחיות בחממה. במיוחד כאשר בסופו של יום בשוק העבודה לא מתקיימות מסגרות נפרדות, לא מגזרית ולא מגדרית"

רוזמרין, הן הלימודים, האווירה והחופשות. למרות שלכאורה מדובר בדברים טכניים, ד"ר רוזמרין מתארת את הפרופיל של הסטודנטיות שלומדות אצלה במכללה: "המכנה המשותף של הבנות הוא שהן חיפשו את המקום הדתי, כדי לא להתמודד עם בעיות שונות שיש במוסדות כלליים, כמו תכני לימוד ולבוש, והן רוצות לשמור על הצביון שהן רגילות אליו, תוך כדי שהן יודעות שמבחינה אקדמית ומקצועית הן מקבלות את ההתמחות הכי טובה. ובמקרה של דילמות דתיות בנושאים מסוימים, הן יקבלו מענה מתאים עם מודעות ורגישות גבוהה יותר ממה שהמל"ג מחייב".

שיעור בפרשת שבוע יחד

פרופ' יובל סיני, נשיא מכללת אורות ישראל, מציין כי הבחירה במכללה דתית מהווה שיקול מקצועי לחלוטין, במקצועות שמאפשרים זאת. "כאשר מדברים על הכשרת מורים, יש חשיבות רבה בטיפול פרטני פרקטי שקשור לחיי המעשה והדרכה פדגוגית צמודה. פעילות כזאת נעשית בדרך כלל במכללות לחינוך בצורה טובה יותר מאשר באוניברסיטאות כלליות", הוא מקדים לומר. "יש ציבור תורני שמעוניין בהפרדה מגדרית ובאווירה תורנית. במכללה שלנו, למשל, יש שני קמפוסים, לבנות באלקנה ולבנים ברחובות. כמובן שגם במקצועות אחרים, כמו המרכז האקדמי לב שעושה זאת בתחום המחשבים והאלקטרוניקה ועוד מוסדות נוספים, צריך לתת מענה רחב יותר לציבור שמעוניין בכך".

מאידך, ד"ר שני לוי-שמעון ממכללת דוד ילין מאמינה בשילוב בציבוריות הכללית כדרך חיים. "לנו כציבור דתי יש חשיבות להיות חלק מהשלם הזה, ולהיות עוד גוון בקשת הישראלית. עלינו לדאוג להיות דווקא בתוך מסגרות משולבות ומעורבות, בטח כשמדובר בגיל כזה, של סטודנטים צעירים, שהציר הפנימי שלהם מפותח", היא מדגישה. "הישיבה המשותפת יחד, כיסא ליד כיסא, תוך קיום דיאלוגים משותפים מסייעת להגדיל את המכנה המשותף של זהות יהודית ציונית ולמנוע סקטוריאליזם. יש לזה ערך מאוד גדול, במיוחד במכללה לחינוך שמוציאה מחנכי דורות".

ד"ר לוי-שמעון לא מהססת למתוח ביקורת נוקבת כלפי המגזר: "אנחנו לא יכולים לדבר גבוהה גבוהה וללמוד על תיאוריות של שילוב ולא לעשות זאת בעצמנו", היא טוענת. "הדרך ללמוד באמת היא לחיות את זה. כך מוזכרים את הזהות הפנימית תוך השתקפות כלפי האחר, היא מפתחת אצל המחנך את היכולת לזהות את התהליך אצל התלמידים שלו. מדברים על הכלה ועל היכולת לראות פנימה. זה ממש לעשות את זה בתוך החיים שלנו".

מבחינתה, מכללות משולבות כמו מכללת דוד ילין, מעצם זה שמגיעים סטודנטים מכל גווי הקשת, מאפשרת את השילוב הנכון. "אחד הקורסים אצלנו נקרא 'היבטים חינוכיים בפרשת השבוע', בו יושבים סטודנטים דתיים וחילוניים ולומדים מקורות יהודים עם פרשנות מסורתית ששייכת לכולם ומביאים דעות בכבוד לזולת ובחיבור אמיתי של המסע המשותף. הרעיון הוא שלא צריך לטפל רק בתחומים פדגוגיים גרידא, אלא אנחנו גם נושאים באחריות לנושאים חברתיים. בדרך הזאת אנחנו גם מקיימים אותה ממש. אנחנו אומרים בתפילה בכל יום 'ברכנו אבינו כולנו כאחד יחד', ההיבדלות וההינזרות לא מביאות לשום מקום".

ד"ר צחי מילגרם, סגן נשיא המכללה האקדמית הדסה ירושלים, מציין כי "הניסיון שלנו מלמד כי מצוינות אקדמית ורלוונטיות של מקצוע הלימודים לשוק העבודה הם השיקולים המרכזיים של רוב הסטודנטים בבחירת מוסד הלימודים, והדבר נכון גם לקהל הדתי-לאומי. חשוב לציין כי ישנם מקצועות לימוד פופולריים יותר בקרב הצעירים הדתיים, וכמו בתחומים רבים בחיים יש אופנות. בשנים האחרונות אנחנו מזהים במכללה שלנו כיצד החוג לעיצוב תעשייתי מדבר מאוד לקהל הזה. הדגש על עיצוב בראייה חברתית למען אוכלוסיות חלשות שעומד במרכז תוכנית הלימודים, הוא ככל הנראה הסיבה למגמה זו. יחד עם זאת, הצעירים הסרוגים מייחסים חשיבות גבוהה מאוד ללימודים במוסד אקדמי שיכבד ויאפשר שמירה על אורח החיים הדתי ללא פשרות", הוא מסייג את דבריו, ומביא כדוגמה את קיומו של בית כנסת פעיל במכללת הדסה, עם ארון קודש, עזרת נשים ותפילות שמתקיימות מדי יום ביומו. "השנה, למשל, קיבלנו במכללה החלטה שלא לקיים לימודים פורנטליים בחנוכה, מתוך רצון לאפשר

בחברה הישראלית, אך כאמור לא כשמדובר בהכשרת מורים לחינוך הדתי", הוא מחדד.

ד"ר אורנה שניידר, ראש מסלול גיל הרך במכללת שאנן, למדה בעצמה לאורך כל מסלול ההשכלה הגבוהה שלה במסגרות דתיות, וכך גם בעלה וילדיה. מניסיון אישי ומקצועי היא סוברת שמדובר עדיין בשלב של גיבוש הזהות האישית, ולכן חשוב לשמור על מסגרת דתית שתיתן לסטודנט קרקע בטוחה: "במוסד דתי יש מעטפת של לימודי קודש, חלקם בחובת לימודים אקדמית. כך יכול סטודנט להמשיך ולהטעין את העולם הרוחני שלו ולהמשיך להתמודד עם השאלות האמוניות. בנוסף לכך, במדרשות שצצות כפטריות אחר הגשם הסטודנטים יכולים ללמוד בקורסים שמוכרים כשעות חובה לתואר ולהעשיר את העולם התורני שלהם".

שיקול נוסף לבחירה במוסד אקדמי דתי בא לידי ביטוי בהעצמת חוויית הלימוד, תוך התמודדות עם עומס הלימודים. "מדובר בארבע שנות למידה", מזכירה ד"ר שניידר, "ולא פעם סטודנטים מתגבשים בקבוצות. הם יושבים ביחד ולומדים שעות, חוגגים שמחות אחד לשני וכדומה. כשנמצאים בסביבה חברתית עם רקע דומה, מתחברים הרבה יותר לקבוצה ומתעצמים ממנה".

יתרון נוסף ללימודים במוסד דתי ובעיקר במכללות דתיות שאותו היא מציינת הוא האופק התעסוקתי: "המכללות הדתיות עובדות בשיתוף פעולה עם המפקחים של משרד החינוך שאמורים לקלוט לעבודה את פרחי ההוראה. קשרי הגומלין בין המכללה לפיקוח מהווים גשר לקליטתם של פרחי ההוראה להוראה בגנים ובבתי הספר".

עבודת המחנך של ד"ר שניידר לדוקטורט התמקדה במאבק המתמיד של הצינונות הדתית בין קודש לחול. "הצינונות הדתית עדיין נמצאת בחיפוש זהות בין שמרנות לליברליות דתית, וההשלכות באות לידי ביטוי במערכת החינוך", היא מתארת. "המוסדות הדתיים נותנים את התשתית לפרח ההוראה. בעקבות הדוקטורט שלי, בנינו אצלנו קורס שבו הסטודנט יוצא לחקור את בית הספר שבו הוא עובד, כיצד הזרמים של הצינונות הדתית משפיעים על העבודה של המורה בכיתה. למשל, עד כמה הקהילה תקבל הבאת תמונות אומנות לכיתה בשיעור תורה. וכך הבוגר שלנו לומד להכיר את הקהילה שבה הוא הולך לעבוד ופועל כדי להצמיח אותה".

לא אחת עולות טענות לפיהן הרמה האקדמית במוסדות דתיים נמוכה יותר משל המוסדות הכלליים. את הטענות הללו דוחה בתוקף פרופ' חיים סוקניק, נשיא המרכז האקדמי לב. הוא עצמו למד לתואר אקדמי במוסד דתי - הישיבה יוניברסיטי בארצות הברית. "הלימודים במוסד תורני, לצד קבלת הכשרה ברמה גבוהה, היו בשבילי השילוב המנצח ואני מאוד ממליץ עליו", הוא אומר.

"אין שום בסיס לטענות הללו. כל עוד המסגרת האקדמית עונה על הדרישות", הוא קובע, "העובדה שמדובר במסגרת דתית לא שוללת את האפשרות שזה גם יכין את הסטודנט כמו שצריך לקריירה המקצועית, לצד האישי של חינוך. בארצות הברית, הרבה סטודנטים לומדים במסגרות דתיות עד סוף התיכון ואז הולכים למסגרת כללית ואחוז הנשירה מהדת שם מתקרב לחמישים אחוזים. לא לחינם העמידו ה-OU נציגים בקמפוסים הכלליים בארצות הברית, ולאחרונה אף הרחיבו את הפעילות לארץ. זאת הייתה בקשה מההורים שהרגישו שהילדים שלהם, שרצו להישאר בארץ, היו חשופים לאתגרים דתיים ופשוט היו צריכים את העזרה של התוכנית שלהם".

פרופ' סוקניק מסייג את דבריו ומזכיר כי ישנם מקצועות שאין מסגרת דתית שתיתן בהם את ההכשרה המקצועית הנדרשת, ובהם צריך לפעול אחרת. "במקרים כאלה צריך לאלתר שילוב של לימודים תורניים בסמוך. אבל במקומות שיש אפשרות של הכשרה אקדמית ברמה גבוהה שתבטיח עבודה ברמה טובה, אין ספק שלימוד במקום דתי הוא הדבר המומלץ".

את דבריו של ד"ר סוקניק על מקצועיות חסרת פשרות של המכללות הדתיות מחזקת ד"ר סיגלית רוזמרין, ראשת מכללת אפרתה. "כולם מאושרים על ידי המל"ג ועובדים בדיקות ובקורות שונות. מבחינה מקצועית יש פיקוח על, בין אם זו מכללה דתית ובין אם זו מכללה כללית", היא מבהירה. "כמובן שאדם הולך ללמוד במקום שילבו חפץ. ישבו אצלי לאחרונה כמה סטודנטים שהתלבטו בנושא, ואחד השיקולים שעלה הוא היכן אפשר למצוא בן או בת זוג. זה נושא שמטריד לא מעט בגילים הללו. הבחירה במכללה דתית או כללית הופכת להיות משמעותית יותר".

שאר הסיבות לבחירה דווקא במכללה דתית, מפרטת ד"ר

הרב שמואל אליהו: "לימודי רפואה, פיזיקה וכדומה, שבדרך כלל אין במסגרות דתיות, אפשר ללמוד במסגרות חילוניות, אבל צריכים ללמוד תוך כללי זהירות גדולים, ובעיקר לא להתערב חברתית עם הסטודנטים והסטודנטיות החילוניים, שאורח חייהם הוא בדרך כלל מתירני ולא מתאים לנו"

ד"ר אורנה שניידר, ראש מסלול גיל הרך במכללת שאנן: "מדובר בארבע שנות למידה, ולא פעם סטודנטים מתגבשים בקבוצות. הם יושבים יחד ולומדים שעות, חוגגים שמחות אחד לשני וכדומה. כשנמצאים בסביבה חברתית עם רקע דומה, מתחברים הרבה יותר לקבוצה ומתעצמים ממנה"

ד"ר סיגלית רוזמרין, ראשת מכללת אפרתה: "ישבו אצלי לאחרונה כמה סטודנטים שהתלבטו בנושא, ואחד השיקולים שעלו זה היכן אפשר למצוא בן או בת זוג. זה נושא שמטריד לא מעט בגילים הללו. ומכאן שהבחירה בין מכללה דתית לכללית הופכת להיות משמעותית יותר"

לכל הסטודנטים לחגוג את הדלקת הנרות עם בני משפחותיהם. לתפיסתנו, הסטודנטים לא צריכים לחיות בחממה. במיוחד כאשר בסופו של יום בשוק העבודה לא מתקיימות מסגרות נפרדות, לא מגורית ולא מגדרית", הוא מסביר.

"כל אחד צריך לעשות מזה שמתאים לו", מציינת ד"ר אתי גרובגלד, מנכ"לית המכללה האקדמית אחווה. היא עצמה משתייכת למגזר הדתי-לאומי ולמדה כימיה באוניברסיטה העברית, לאחר שנתיים של שירות לאומי. "ברמה האישית זה תרם לי. אנחנו חלק מהחברה הישראלית, היינו שלוש בנות דתיות מתוך מאה סטודנטים שלמדו כימיה. הייתי צריכה להסביר את עצמי טוב יותר, החברים החילוניים היו שואלים אותנו שאלות והייתי צריכה להתמודד איתם. הרגשתי שאנחנו עושות קידוש שם שמיים בתור מייצגות של החברה הדתית".

ד"ר גרובגלד מזכירה שבסופו של יום, רוב הציבור הדתי מתערה בחברה הישראלית: "מקומות העבודה הם לא נפרדים. אחרי אולפנה או ישיבה, זה כבר שלב שבשלים מספיק כדי להתמודד. זה יכול לתרום ובטוח שלא יכול להזיק. בחוג של מדעי החיים שבו אני מלמדת במכללה יש לא מעט דתיים, ובעיניי זה תורם להתערות בחברה הישראלית. בסוף אנחנו חברה אחת. לוח השנה אצלנו במכללה מכבד את כל מה שצריך".

בועה יוצרת ניוון

פתרון יצירתי מציע בני בהגון, ראש המכללה האקדמית לחינוך תלפיות. מבחינתו אפשר ללמוד יחד עם סטודנטים חילוניים אבל באווירה דתית. "מבחינת החוק של המועצה להשכלה גבוהה, אסור להפלות בקבלה למוסד אקדמי בגין דת, גזע או מין. חייבים לקבל גם כאלה שאינם דתיים או יהודים. כמכללה שחרתה על דגלה את הפתיחות לקבל גם לא דתיים, אנחנו מקבלים ללימודי המשך כמה קבוצות עיקריות: סטודנטיות סדירות שלומדות לקראת תואר, אקדמאים שלומדים לקראת תעודת הוראה לאחר שכבר יש להם תואר מאוניברסיטה, ויש גם מורים בפועל שבאים להשלים תואר, לעשות הסבה או כל השתלמות אחרת".

רובן המוחלט של התלמידות הסדירות במכללה הן דתיות, אבל שאר הסטודנטיות במסלולים של הסבת אקדמאים והמורים בפועל הרבה פחות. "הסיבה היא הפתיחות של המכללה לקבל גם סטודנטיות שאינן דתיות והמחויבות שלהן היא ללמוד שש שעות של לימודי יהדות במהלך לימודיהן. ההנאה הגדולה ביותר בשבילי היא שהן באות אחר כך ואומרות 'הכרנו יהדות אחרת'. כך שהמיוזג בין דתיות בוגרות אולפנה לחרדיות שלומדות אצלנו ולמורים בפועל שאינם בהכרח דתיים מוסיף לקידוש השם".

ומה דעת התורה בעניין? כמו תמיד, הדעות חלוקות. "אין תשובה אחת שנכונה לכולם", אומר הרב יובל שרלו. "נקודת המוצא שאני מאמין בה היא לימוד משותף ורחב עם ציבורים שונים. הדבר נכון משתי סיבות: הראשונה היא הרמה המקצועית. באופן עקרוני, בעולם בוועתי מתרחש בדרך כלל ניוון. דווקא חברה רחבה מאתגרת מציבה אפשרויות אחרות, יוצרת תסיסה פנימית וכדומה. בשל כך, רובו המוחלט של לימוד בחברה שהיא שטיבל יסבול מרדידות מחשבתית ומאתגרים נמוכים. הסיבה השנייה היא החשיבות הכלל-ישראלית של מפגש ואחדות ושל רקמה משותפת".

לדבריו, ישנה סתירה מהותית בין אימוץ רעיון "כלל ישראל" ובמקביל הפרדה מתמדת מהציבור במדינת ישראל: "פחדים מפני נפילה אינם מכתיבים את סדר היום. כמובן שצריך להתחשב בהם, אולם קודם כול צריך לבחון מה נכון". הרב שרלו מסייג מעט את דבריו ומוסיף כי אם אדם מרגיש שהאתגרים הללו גדולים עליו מדי והמפגש הזה אינו מעצים אותו אלא מזדרדר אותו, נכון יהיה מצידו ללכת לעיר המקלט של הלימודים הנפרדים, שכן עדיפה דבקת בריבוננו של עולם ובעולם הרוחני על פני כל דבר אחר, כדבריו.

לעומתו אומר הרב שמואל אליהו כי ללמוד תנ"ך ומחשבת ישראל באוניברסיטה זו טעות גדולה, והוא מציב כמה כללים לבחירת מוסד אקדמי: "הלימוד שם הוא חיצוני, רדוד ושטחי. גם ללמוד חינוך שם חבל, כי חינוך לומדים טוב יותר במכללות דתיות. לימודי משפטים עדיף במסגרות דתיות, ואם אין - אין. לימודי רפואה, פיזיקה וכדומה - שבדרך כלל אין במסגרות דתיות, אפשר ללמוד במסגרות חילוניות, אבל צריכים ללמוד תוך כללי זהירות גדולים, ובעיקר לא להתערב חברתית עם הסטודנטים והסטודנטיות החילוניים, שאורח החיים שלהם הוא בדרך כלל מתירני, לא מתאים לנו ולא מוביל למקומות טובים".

פרופ' יובל סיני, נשיא מכללת אורות ישראל: "ישנו ציבור תורני שמעוניין בהפרדה מגדרית ואווירה תורנית. במכללה שלנו למשל, ישנם שני קמפוסים, לבנות באלקנה ולבנים ברחובות. כמובן שגם במקצועות אחרים צריך לתת מענה רחב יותר לציבור שמעוניין בכך"

ד"ר אתי גרובגלד, מנכ"לית המכללה האקדמית אחווה: "היינו באוניברסיטה שלוש בנות דתיות מתוך מאה סטודנטים שלמדו כימיה. הייתי צריכה להסביר את עצמי טוב יותר, החברים החילוניים היו שואלים אותנו שאלות והייתי צריכה להתמודד איתם. הרגשתי שאנחנו עושות קידוש שם שמיים בתור מייצגות של החברה הדתית"

בני בהגון, ראש המכללה האקדמית לחינוך תלפיות: "רובן המוחלט של התלמידות הסדירות במכללה הן דתיות, אבל במסלולים של הסבת אקדמאים והמורים בפועל הרבה פחות. ההנאה הגדולה בשבילי היא שהן באות אחר כך ואומרות 'הכרנו יהדות אחרת'. כך שהמיוזג הזה מוסיף לקידוש השם"